

bojo zorile, če si tudi nekatere za poskušnjo izberemo. — Kar pa se tiče kmetijskega orodja, se angleško in francosko orodje zlo odlikuje memo avstrijskega.

Zdraviteljske pisma od kolere.

2. pismo.

V 1. pismu smo govorili od kolere iz svojih lastnih skušinj na Dunaji in v Krajnu, in dostavili smo dobre svete, ki jih slavní dunajski profesor zdravilstva dr. Opolzer priporoča. Danes bomo povedali, kaj ravno tako imenitni profesor dr. Pfeufer v Monakovem svetuje zoper kolero, o kateri je knjižico spisal, ki tako lepo po domače razlaga vse, česar je ljudem vediti potreba, da jo kupujejo povsod z velikim poželjenjem.

Tudi dr. Pfeufer razlaga naj poprej, kako naj se živi ob koleri. To se popolnoma vjema s tem, kar smo že v 1. pismu povedali; ne bomo tedaj ponavljali še enkrat. Potem govori od driske, ki pogostoma ob koleri napada ljudi, brez da bi za kolero zboleli.

„Če človeka — pravi — takrat, kadar koleražke razsaja, driska napada, naj se nikar ne boji, da že kolero ima; v Monakovem (München) je v letu 1836 ob koleri 12.000 za drisko bolnih bilo, katerih se pa vendar kolera ni lotila. Treba je pa, da se ne zanemari nobena driska ob času kolere. Po mojih mislih je ta driska velika sreča za ljudi, da jih opominja, naj se varujejo huje bolezni; gotovo je ona že tisuč in tisuč ljudem življenje otela. Če človeka ob času kolere driska napade, naj gré berž v posteljo, in če tudi poželí jedí, naj ne jé nič merzlega in nič terdega; naj bolje je prav mehko kuhan, redek rajž ali ješprenj, ali še bolje le rajževa ali ješprenjeva juha (župa), tudi prežgana redka juha je dobra. Za pijačo je dobra prav gorka kamiljčna, melisna ali metna voda (čaj ali tēj), in če se človek potiti začne, naj nikar ne zatara potú, ampak naj bo lahko odet, da se po malem potí. (Presilna soparica v izbi, skupoma težka odeja, da človek komaj diha, pa je bolj škodljiva kot koristna).

Po zdravnika naj pošlje, ktere ga pa naj bolnik brez strahú pričakuje, če tudi berž ne pride, ker se mu ni ničesa bati, ako je storil, kar sem ravno svetoval.

Na deželi, kjer ni lahko zdravnika kmalo dobiti, je pametno, če se človek preskerbí z dvojním zdravilom, namreč s štupo bljevnega korena, ki se ipekakuanha (Brechwurzel) imenuje, in pa s Hofmanovim cvetom (Hoffmann'sche Tropfen). Al vediti je treba, kdaj se sme to ali uno jemati.

Kdaj se sme ipekakuanha rabiti? Ipekakuanha je korenina, ktera naredí, da človek bljuje (kozlá) in si želodec izprazne. Očitno je tedaj, da je to zdravilo le takrat dobro in koristno, če je človek v jedi ali pijači se kaj pregrešil in želodec pokvaril, da ga teží ali če se mu za tega voljo tudi včasih riga. To je znamenje, da naj se izprazne. Tudi jeza in togota včasih pokvarja želodec, ako se — kakor navadno pravijo — žole izlije v želodec; tudi zdaj ga je treba izprazniti. — To pa stori ipekakuanha. Ipekakuanha ima apotekar v štupo zmleto, in take štipice naj se na enkrat vzame 10 granov na žljici vode; če čez četertinko ure človek ne verže ničesa iz sebe, naj vzame še eno tako štipico; in če bi še zmiraj ne vzdignil želodec, naj čez četert ure vzame tretjikrat jo. Prav je tedaj, ako so ljudje deleč od zdravnika, da se oskerbijo s kakimi 4 takošnimi štipicami, vsako po 10 granov. Da pa človek lože iz sebe izmeče, naj pije po vzeti štipici tople kamiljčne vode ali tople navadne vode (kropa), če kamilje nima. — Po bljuvanji naj pričakuje potú.

Kdaj se pa sme Hofmanov cvet jemati? Če driska izvira od tega, da se je človek prehladil, naj se sogleje s pijačo gori imenovane kamiljčne ali melisne vode,

— naj dá reno, kamen ali cegel v žerjavici sogreti, v cunjo zaviti in s tem naj si greje trebuh, noge itd. Ako na vse to ne jenja driska, naj — dokler zdravnik na pomoč ne pride — vzame Hofmanovega cveta, vsako uro po 15 kapljic na cukru ali s kamiljčno vodo. — Kdor pa Hofmanove kapljice jemlje, mora biti prepričan, da le iz prehlajenja izvira driska, zakaj če bi te kapljice jemal, kadar si je po jedi, pijači ali togoti želodec pokvaril, bi si večkrat škodoval kakor koristil; to bi bilo ravnanje ravno narobe.

Sploh pa moramo resno opominjati, da zdravila v rokah družih ljudi, kakor zdravnikov, so nevarne, ker se v zdravilstvu neveden človek lahko zmoti o spoznanji bolestine nature in potem tudi lahko seže po napčnem zdravilu. To velja tudi od Hofmanovih kapljic; če je namreč driska združena s stanovitnimi, neprenehajočimi bolečinami v trebuhu, je to znamenje vnetih čev, — za take bi pa bile Hofmanove kapljice olje v ogenj! Le če človeka z drisko vred včasih po trebuhu popade ali pokolje, potem pa začasno spet bolečine (kerč) minejo, takrat se smejo Hofmanove kapljice jemati kakor smo gori rekli.

Nevarno je tedaj jemati tudi sto družih zdravil, kalfrovca itd., ktere ljudje svetujejo; gotovo je, da natora sama lože premaga bolezen, če se človek le sicer tako obnaša, kakor smo svetovali, kakor če ji z napčnimi mazarijami overa zdravilno moč.

Nikoli pa v driski in koleri ne škoduje in vselej je dobro, če čez trebuh položimo bolniku ženofov močnik. Ta močnik (Senfteig) se lahko napravi, če se za kaka 2 krajcarja ženofove moke v apoteki kupi, v skledico dene in gorke vode čez vlije, da se naredí gost močnik, ki se zavije v velik pert ali veliko ruto, in s tisto stranjo na nagi trebuh položi, skozi ktero ženofov močnik solzi. Ta ženofov okladek naj leži na trebuhu tako dolgo, da prav hudo skli; če je tudi pol ure ali celo uro, prav je.

Ozir po svetu.

Ura, ki miši lovi.

Francoz Le Huc, ki je dolgo po Kitajskem (Kini) potoval, popisuje v svojem potopisu, kako prosto ljudstvo v teh deželah na uro gleda. „Enega dné, ko smo ravno hotli neko h kristjanstvu spreobrnjeno občino (sosesko) obiskati, srečamo medpotoma mladega fanta; ki je vola pasel. Vprašamo ga memogredé: je li že dvanajst? Fantič pogleda proti nebu, pa oblaki zakrivajo sonce, da nam ne more nič povedati. „Nebo je oblačno, pa čakajte enmalo“. Na to steče v bližnjo bajto in prinese mačko v naročji. „Glejte sami“ — pravi — „da še ni dvanajst“. V tem nam velí mačkino oko pogledati, vzdignivši ji trepavnico gori. Mi eden družega gledamo, kaj ima to pomeniti, in se začnemo smejati, misleči, da ima nas mali pastirček za norca.

Pervo, ko pridemo s svojimi prijatli skupaj, je bilo, da vprašamo, kaj da imajo Kitajci z mačkinimi očmi? — Oni se začudijo, da tega ne vemo, in kmalo nam iz cele soseske pritirajo mačk na čede, da se prepričamo, da ima vsaka mačka v očéh uro, ki vselej prav kaže. Punčica (jedro) v mačkinih očesih do dvanajste ure obpoldne čedalje ožja in ožja prihaja, obpoldne je punčična špranjica, ki gre v očesu navpik od zgorej doli, komaj še za las široka. Popoldne se punčica začne sopet širiti in se širi čedalje bolj noter do polnoči, dokler ne postane okrogla kakor kugla. Povedali so nam, da vsak otrok pri njih vé hitro in natanko iz mačkinih očí povedati: koliko je ura. In mi sami smo se res kmalo prepričali, da mačkine ure res prav kažejo.

Naši bravci pa, ki se smeja ti novici kakor smo se smejali mi, ko nam je pastirček pervikrat to pripovedal, se ne bojo smejali več, ako jim povemo, da skozi punčico v očesih grejo sončni žarki do notrajne vidne čutnice, in da se punčica — česar se vsak sam lahko prepriča — bolj

zaperi ob večji svetlobi, in bolj odpira ob večji temoti: ob prvem se brani oko presilne svetlobe, — ob drugem pa je več poželjuje in potrebuje, da bolje vidi ob temi. Zato mačke tako dobro ponoči vidijo.

Bolji kup bi sicer bilo mačko za uro imeti, če bi jo človek vedil kam vtakniti, — ker pa to ni lahko mogoče, in ker mačkina ura tudi ne kaže četertink in minut, se našim urarjem ni bati, da bi jim bili s tem kaj zaslužek prikratili, ker smo bravcem svojim povedali, da tudi mačkine oči so — ura. Mikavno pa je vendar vediti, kako je o tem in unem po svetu. Še so divjaki, ki ne vejo ognja drugač zanetiti, kakor da dergnejo poleno ob poleno — zakaj bi tudi taci ur ne bilo, ktere miši lové.

Guano ni tičjek.

Splošna misel dosihmal je bila, da tista rujava in zopernodišča štupa, ktera se iz Amerike pod imenom guano vozi in za dober gnoj čielja, je tičjek, ki ga iz starodavnih časov morski ptiči na skalovji samotnih otokov popušajo. Sedaj pa se govori drugač, da guano ni tičjek, ampak ostanjki sperstenenih morskih žival in družih morskih stvari. V guanovih kupih so nek naši še popolnoma trupla, po 40 do 50 skupej, strohnelih morskih levov, ki pa so že tako spersteneli, da razpadajo v prah, ako z nogo va-nje bacneš, in vse je potem le guano. Po cenitvi učenih mož je na tistih treh Grihaških otocih (Grihas-Inseln), kjer se naj več guano nahaja, še za več kot 16 milijonov lajt tega gnoja. Ker na Angležkem lajto z voznino vred po 90 gold. plačujejo, je tu nakupičeni guano čez 1440 milijonov gold. vreden. (Reči moremo, da tisti guano, ki smo ga mi vidili, je bil po vsem in posebno po duhu bolj tičjeku kot sperstenenim kostém podoben — pa mogoče je oboje).

Kratkočasno berilo.

Dolžnišnica.

(Dalje.)

Ondi koraka lavočnik naš molcé v prostorih revščine semtertje, ko da bi kakega znanca iskal. Sluša, kaj jetniki med seboj govoré; tiste, ki so zavolj velikih dolgov tukaj zaperti, pušča na stran, ker iz skušnje vé, da so to večidel klatovitezi, zapravljevci ali celó goljufi, ki so svoje premoženje pod streho spravili ter se tako izplačevanju odte-gajo; tudi taki, katerim je znamenje zanikernosti v čelo vrisano, ne zavnemajo našega potnika; zakaj prepričan je, da takim potepuhom otežba kar ne zaleže, in da bi danes odkupljeni jutri se znabiti že iznova v nesrečno stanišče povernili. Al tihi, pobiti ga ginejo; med njimi si jih nekoliko izbere, h katerim ga posebno serce vleče.

Stopi k jednomu izmed njih, ter ga spodobno pozdravlja rekoč: „Zdravstvuj! Dovolj mi vprašanje: zakaj da tukaj bivaš?“ — Vprašani zmaje z ramami ter odgovori: „Bogatemu „koževniku“ (usnarju) Štefanu Timofejevu, sem 300 rubljev dolžan!“ — „Tri sto rubljev!“ zavpije zavzetno lesovščik; „to je veliko! Ti moraš prav ptiček biti! Gotovo si slabo gospodaril, pred ko ne popival, ali celó igral?“ — „Jez si nimam ničesa očitati“ — zagotavlja ubogi dolžnik; „sedlaril sem, imel svojo „lavko“ (štacunico) v Jam-skem redu, in to me je z Božjo pomočjo živilo. Kar pride nekega dne upravitelj kneza G — k meni, kupi nekaj malega, ter dobro in gotovo plača. Čez teden dan pride v drugo, vzame blaga za 1000 rubljev, ter mi podá za to nekako dolžnico svojega gospoda. Dobiček me vabi in izvabi; dal sem se prekaniti, pa prepozno sem zvedil, da papirjev tega blagorodnega in sjajnega gospoda nikdo za 30 od sto ne kupi. Ko obrok preteče, ne dobim dnarja; tožim, — nič mi ne pomaga. Tako se je moja nesreča začela. Veš pa, kaj prigovor pravi: „Sreča vedno sama hodi, nesreča pa z družino pride“. Pač res se je tudi meni taka godila, in ker koževniku nisem mogel plačati davno

sposojenega blaga, me je zapreti dal“. „Kaj čemo? to so hudi časi!“ reče lesovščik, „Bog omeči serce tvojega upnika, da te skoro oprosti!“ „Ah, brez dnarja tega pač ne bode storil!“ — vzdihne nesrečni sedlar. Lesovščik zmaje z ramami ter odide.

Stopi k drugemu zadolžencu: ravno tista nesreča le v novi obleki, ravno tista tožba le z drugimi besedami. Slehnega reveža odpravi lesovščik s kakim pobožnim izrekom brez nade ali upanja kake pomoči.

Ko pa zapustivši dolžnišnico po cesti korači, potegne majhno „šcotko“ (računsko tablico) iz nedra ter počne računati: „Veliko je“, pravi z nekolikim vzdihljajem, „kar so ti reveži dolžni; bom moral jako barantati!“

Pri tih besedah stopi v hišo koževnikovo. Pokriža se pred „obrazom“, oberne se proti gospodarju, ter se mu globoko priklone rekoč: „Zdravstvuj! Jez se kličem Sergij Feodorovič, kupčujem z lesom v Kalomni (neki ulici) ter se želim s teboj, Štefan Timofejevič, soznaniti“. — Nagovorjenec se pokloni gostu, ako li mogoče še globokeje ter odgovori: „Tvoje ime mi je že častno znano, in veselí me, da prideš k meni, Sergij Feodorovič“. — In sopot se jeden drugu prikloneta. Bradata moža si poljubita lice in čelo; koževnik pa poprime besedo rekoč: „Bi se li ne hotel nekoliko vsesti in „solí in kruha“ z menoj povžiti?“

„Ne trudi se, gospod“ — odgovori lesovščik — „prijem prav za prav po nekem pravilu“.

„Tim več moraš „solí in kruha“ z menoj povžiti — ne smeva si tuja ostati!“ zaverne silneje koževnik. Stopi med stranske vrata in valje prideta hlapčič in deklica, ki berhko pirogo in več kristalnih sklenic z bliščečimi „nalivkami“ (nekim žganjem iz sadja) na mizo prineseta. Nova znanca jesta in pijeta skupaj in koževnik spet povzame besedo ter vpraša: „Ti morem znabiti s svojim blagom postreči? Ravno sem mnogo izverstnega usnja dobil“.

„Tega ravno ne potrebujem; prižene me drugo opravilo — ti si ubozega sedlarja zapreti dal?“

„Tako je, 300 rubljev mi je dolžan!“

„Štefan Timofejevič, predvčerajnim mi je bil čverst unuk rojen“. — Koževnik pri tih besedah vstane, priklone se ter vošči dedu srečo, in detetu, da bi se dobro imelo. In Lesovščik govori dalje: „Sedlar se mi smili, in ker mi je Bog veselje naklonil, bi se ga usmilil, ako nekolikaj odpustiš“.

„Gotovo“ — zaterdi upnik — „zavoljo tebe, in ker sva danes pervikrat solí in kruha vskup povžila, bom storil, kar mi bo koli mogoče“.

„Bodi si tedaj“ — pravi gost — „hočem ti 50 rubljev dati, ga li izpustiš“.

Pri tih besedah vskoči gospodar izza mize, ter zavpije: „Kaj nek misliš? Šestino moje tirjatve! Sem li nekerščenec, da mi toličkaj ponujaš? Izpod 250 rubljev mi sedlarja ni moč oprostiti!“

„Bodi usmiljen“ — ga opominja stari lesovščik — „vsaj si si pač marsikako „grivno“ (10 kopejk) pri njem na dobičku!“

Koževnik vzdigne roko navkviško, da bi ga zagotovil, da ni tako, ter zaterdovaje pravi: „Pomiluj, le „poljuške“ ($\frac{1}{4}$ kopejke) si nisim pri njem zaslužil. Dal sem mu blago pod ceno“.

„Šestdeset rubljev ti dam“.

„Ker si ti, zavoljo tebe, se hočem z 200 rublji zadovoljiti“.

„Tedaj ubožcu ne morem pomagati“ — vzdihne lesovščik. Vstane, ter se priklone rekoč: „Hvala za gostoljubno sprejetje!“

„Vendar tako ne hiti“ — prosi gostnik. „Jez še danes nisim nič izkupil, ti si moj prvi kupec. Saj veš, da ni od sreče, ako tega izpustiš; torej hočem storiti, kar mi je mogoče, in še 25 rubljev odjenjati“.

„Več ne morem dati ko 75 rubljev“, zaverne stavec.